

A Review of the Religious Foundations for Defense Power Augmentation in the Islamic Republic Government Emphasizing on the Ideas of Imām Khāmene'i¹

Asadollah Kordfiroozjaee¹, Mohammad Taghi Rokni Lamouki²

1. Assistant Professor, Imam Sadegh Research Institute, Qom, Iran (*Corresponding author*). akf474@yahoo.com

2. Assistant Professor, Imam Sadegh Research Institute, Qom, Iran. rokni44@yahoo.com

Abstract

The purpose of the present study is to review religious foundations for defense power augmentation in the Islamic republic government emphasizing on the ideas of Imām Khāmene'i. The research method is descriptive-analytic and the results showed that every government that aims to maintain its independence and territorial integrity and not remain under the dominance of any foreign power, it should inevitably persist on its empowerment and attempt to increase its defensive power in all fields. There is no doubt that the Islamic Republic of Iran is not excluded from this issue which is confirmed by the right mind. When the discussion of defensive power augmentation is raised in religious resources, it is not just in the field of hard and military war, but rather it includes power augmentation in the realm of soft war. Empowerment and inclusive defense in Islamic government is essential so it should be equipped with

Keywords: Defense Policy, Hard War, Soft War, Islamic System, Āyatollāh Khāmene'i, Islamic Republic of Iran, Defensive Power.

1. **Received:** 2021/09/08 ; **Revised:** 2021/10/07 ; **Accepted:** 2021/11/01 ; **Published online:** 2022/09/23

DOI: 10.22034/sm.2022.533295.1750

© the authors

<http://sm.psas.ir/>

Publisher: Political Studies Association of the Seminary

بازیابی مبانی دینی تزیاید قدرت دفاعی در نظام جمهوری اسلامی با تأکید بر اندیشه امام خامنه‌ای^۱

اسداله کردفیروزجائی^۱، محمدتقی رکنی لموکی^۲

۱. استادیار، پژوهشگاه امام صادق(ع)، قم، ایران (نویسنده مسئول). akf474@yahoo.com

۲. استادیار، پژوهشگاه امام صادق(ع)، قم، ایران. rokni44@yahoo.com

چکیده

هدف پژوهش حاضر بازیابی مبانی دینی تزیاید قدرت دفاعی در نظام جمهوری اسلامی با تأکید بر اندیشه امام خامنه‌ای است. روش پژوهش توصیفی - تحلیلی بوده و نتایج نشان داد که هر نظام و حکومتی که بخواهد به استقلال و تمامیت ارضی خود پایبند باشد و تحت سلطه هیچ قدرت بیگانه‌ای نباشد، به‌ناچار باید بر قوی شدن خود اصرار ورزد و به تزیاید قدرت دفاعی خود در همه عرصه‌ها بکوشد و نظام جمهوری اسلامی ایران در این ماجرا قطعاً مستثنی نیست و عقل سلیم همواره بر آن حکم می‌کند و جای هیچ تردیدی نیست. آنگاه که در منابع دین بحث از تزیاید قدرت دفاعی به میان کشیده می‌شود؛ منظور انحصار تزیاید قدرت در عرصه دفاع سخت و نظامی نیست؛ بلکه شامل تزیاید قدرت در عرصه نرم نیز می‌باشد. قوی شدن و تجدیدقوا در عرصه دفاع همه‌جانبه در نظام اسلامی، لازم است و به‌حسب نیاز باید به ابزار دفاعی روز مجهز شد تا باعث بازدارندگی دشمن شود و هرگز نباید دشمن را کوچک و ضعیف شمرد؛ اگرچه دشمن کوچک باشد.

واژه‌های کلیدی: سیاست دفاعی، جنگ سخت، جنگ نرم، نظام اسلامی، آیت‌الله خامنه‌ای، جمهوری اسلامی ایران، قدرت دفاعی.

۱. تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۶/۱۷؛ تاریخ اصلاح: ۱۴۰۰/۰۷/۱۵؛ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۸/۱۰؛ تاریخ انتشار: ۱۴۰۱/۰۷/۰۱

DOI: 10.22034/sm.2022.533295.1750

© the authors

http://sm.psas.ir/

ناشر: انجمن مطالعات سیاسی حوزه

۱. مقدمه

از جمله مؤلفه‌های مهم کشورداری و حفظ آن، قدرت دفاعی یک کشور و برخورداری از اقتدار همه‌جانبه اعم از عرصه سخت و نرم است. کشور جمهوری اسلامی مستثنی از آن نیست و طبیعی است که حق دارد خود را در مقابل هر نوع هجوم احتمالی دشمن متخاصم، اعم از هجمه در عرصه سخت‌افزاری و نرم‌افزاری توانمند و قوی سازد تا بتواند استقلال و توازن قدرت خود را حفظ کند. امام خامنه‌ای در این زمینه می‌فرماید: «اساساً حیات یک ملت و بالندگی یک ملت، وابسته به این است که مؤلفه‌های قدرت و عناصر قدرت را در خود تقویت کند و آن‌ها را در جای لازم و به‌هنگام، مورد بهره‌برداری و استفاده قرار بدهد» (مقام معظم رهبری، ۱۳۹۷/۴/۹). معظم‌له در کلامی بر به‌کارگیری همه‌ی قدرت در دفاع از نظام اسلامی تأکید کرده و می‌فرماید: «وظیفه‌ی عمده‌ی همه در درجه‌ی اول، دفاع از نظام اسلامی است» (مقام معظم رهبری، ۱۳۸۱/۹/۷). و [کشور] باید بر قدرت خود بیافزاید تا نظام اسلامی از گزند دشمنان مصون باشد. از این جهت پژوهش در «بازیابی مبانی دینی تزیاید قدرت دفاعی در نظام جمهوری اسلامی ایران با تأکید بر اندیشه امام خامنه‌ای» حائز اهمیت است.

برخی جهت توسعه و پیشرفت کشور، به جای افزایش و تزیاید قدرت دفاعی همه‌جانبه و استقلال‌طلبی در تقابل با دشمن، فقط به مذاکره و گفتگو با ابزار دیپلماسی منفعلانه اکتفاء می‌کنند؛ و طبیعی است که این نگره با توجه به زیاده‌خواهی دشمن، با دستورات شرع مقدس و عقل ناب در تعارض است. از این رو، مطلوب آن است که جهت معرفت‌افزایی در عرصه دفاع همه‌جانبه از نظام اسلامی و آگاهی‌بخشی نسبت به زیان دیپلماسی منفعلانه، بحث تزیاید قدرت دفاعی براساس مبانی دینی مورد بحث و کنکاش قرار گیرد و به این پرسش پاسخ داده شود که مبانی دینی تزیاید قدرت دفاعی همه‌جانبه در نظام جمهوری اسلامی ایران چیست؟ توجه و کاوش در منابع دینی نشان می‌دهد که تجهیز و آمادگی حداکثری در مقابل دشمن متخاصم در عرصه‌های مختلف امری لازم و معقول است. این پژوهش می‌کوشد با ابزار کتابخانه‌ای و نرم‌افزاری و با روش تحلیل داده‌های قرآنی، روایی و عقلی به «بازیابی مبانی دینی تزیاید قدرت دفاعی در نظام جمهوری اسلامی ایران با تأکید بر اندیشه مقام معظم رهبری» بپردازد.

۲. چارچوب نظری و پیشینه پژوهش

۱-۲. مفاهیم

الف) قدرت: از آنجایی که در این پژوهش، قدرت که نوعی چیره شدن و انگاره تسلط یک اراده نسبت به

اراده‌های دیگر است (بخشایشی اردستانی، ۱۳۷۶: ص ۷۳)، متناسب با قدرت سیاسی می‌باشد، پس باید به‌عنوان یک واژه سیاسی آن را معناشناسی کرد. از این جهت می‌توان گفت «قدرت مجموعه‌ای از عوامل مادی و معنوی است که موجب به اطاعت درآوردن فرد یا گروه توسط فرد یا گروه دیگر می‌گردد» (عمید زنجانی، ۱۳۶۶: ج ۱، ص ۵۶). با نگاه عملیاتی‌تر می‌توان گفت به توانایی کشوری برای تأثیرگذاری و یا کنترل رفتار دیگر کشورها قدرت اطلاق می‌شود. طبیعی است که از قدرت، اقتدار همه‌جانبه می‌روید و آن «این است که یک ملت از درون بجوشد؛ هم علم را، هم نظامی‌گری را، هم سازندگی را، هم پیشرفت را، هم عزت بین‌المللی را برای خود کسب کند» (مقام معظم رهبری، ۱۳۹۷/۴/۹).

ب) دفاع: دفاع در لغت به معنای از کسی حمایت کردن، بدی و آزاری را از خود یا از دیگری دور کردن آمده است (عمید، ۱۳۶۴: ج ۱، ص ۹۵۵). اما در اصطلاح مجموعه اقداماتی است که به‌منظور خنثی‌سازی، مهار و دفع عوامل زیان‌آور برای حفاظت از چیزی لازم است (قیصری و خضری، ۱۳۹۵: ص ۵۹). عوامل زیان‌آوری که باید در مقابل آن به دفاع برخاست، لزوماً یک عامل نظامی نیست؛ بلکه می‌تواند شامل عوامل علمی، فرهنگی، سیاسی، اقتصادی متخاصم و مانند آن که قصد زیان‌آوری داشته باشند، شود. طبیعی است که هر کشوری براساس سیاست طراحی‌شده در آن کشور، سیاست دفاعی دارد. با این منظر هرگاه نظام و یا کشوری در صحنه بین‌المللی و یا حتی در سطح ملی خود در معرض تهاجم دشمنان و مخالفان داخلی و خارجی قرار گیرد، به‌ناچار لازم است برای مقابله با این تهاجمات، سیاست تدافعی اتخاذ کند و نظام جمهوری اسلامی از آن مستثنی نیست.

۲-۲. گونه‌شناسی قدرت در دفاع

قدرتمندی و قوی شدن در دفاع از نظام اسلامی دارای گستره وسیعی است و انحصار آن در قدرت دفاع نظامی فرضیه‌ای توجیه‌ناپذیر تلقی می‌شود؛ رازش این است که دشمنان نظام اسلامی نه‌تنها در حوزه نظامی بلکه در حوزه‌های اقتصادی، فرهنگی، سیاسی و مانند آن در حال تخاصم و مبارزه می‌باشند و مقام معظم رهبری نیز به همین نکته اشاره دارند وقتی می‌فرمایند: دشمن همه توان خودش را به‌کار برده برای اینکه شما را نابود کند ... شما موشک ماهواره‌بر به فضا پرتاب می‌کنید، ناگهان می‌بینید که در دنیا جنجال درست کرده‌اند. یک کار علمی، یک کار فنی، یک کاری که برای یک کشور لازم و بسیار عادی و معمولی است، وقتی شما انجام می‌دهید، می‌بینید جنجال راه می‌اندازند؛ این‌ها نشانه‌های این است که بایستی بیشتر مراقب باشید. پاسخ این برخوردها هم کار قوی و جهادی و حساب شده است؛ پاسخ به این

دشمنی‌ها قوی‌تر شدن است. مراد من از قوی‌تر شدن، فقط در زمینه‌ی نظامی و امنیتی نیست. البته در آنجاها باید قوی شد، اما در زمینه‌ی اقتصادی باید قوی بشوید. در زمینه فرهنگی باید قوی بشوید. در زمینه‌ی حفظ هویت اسلامی و انقلابی باید روزه‌روز قوی‌تر و عمیق‌تر بشوید. این پاسخ دشمنی‌های دشمن است (مقام معظم رهبری، ۱۳۹۶/۵/۱۲).

با این نگاه می‌توان دریافت که ضرورت قدرت دفاعی دارای گستره وسیع است و در هر عرصه‌ای که احساس شود دشمن قصد نفوذ و زیان‌آوری داشته باشد، باید جهت تقابل با آن، قدرت دفاعی را افزایش داد؛ زیرا «چالش اصلی نظام اسلامی از روز اول تا امروز حفظ نظام اسلامی و حفظ این اساس و حفظ آن مرزها و شاخص‌هایی که این نظام را از بقیه نظام‌های دنیا جدا می‌کند بوده است» (مقام معظم رهبری، ۱۳۸۸/۱۲/۶). با این اوصاف می‌توان دریافت که تزیاید در قدرت دفاعی می‌تواند در عرصه‌های نظامی، علمی، اقتصادی، فرهنگی، سیاسی و مانند آن ظهور پیدا کند. کیفیت تزیاید قدرت دفاع در هریک از این عرصه‌ها به حسب مقتضیاتشان است که بیان همه آن‌ها در این پژوهش نمی‌گنجد.

۲-۳. نگرش‌ها در اقتدار دفاعی

در مسئله قلمرو و گستره وجودی قدرت همه‌جانبه دفاعی در جمهوری اسلامی ایران دو نگرش وجود دارد که در اینجا از آن دو به نگرش حداقلی و حداکثری تعبیر می‌شود؛

الف) نگرش حداقلی: نگرش حداقلی در اینجا نوعی رفتار و سلوکی است که طرفداران آن بر تقویت همه‌جانبه قدرت دفاعی تأکید نمی‌ورزند و به‌طور خواسته یا ناخواسته به حداقل اکتفاء می‌کنند. در این نگرش نسبت به وابستگی‌های دفاعی در عرصه‌های مختلف عکس‌العمل نشان داده نمی‌شود و تحول مجاهدانه در عرصه قدرت در دفاع نظامی، علمی، فرهنگی، اقتصادی، هسته‌ای و مانند آن در اولویت نیست و به‌جای قوی شدن و بر پای خود ایستادن در عرصه‌های یادشده، به تعامل با غرب، یاد گرفتن از آن‌ها می‌پردازند (سریع‌القلم، ۱۳۷۲: ص ۷۲۳). جمله معروف «دنیای فردا دنیای گفتمان‌هاست نه موشک‌ها» منتسب به این نگرش است (ترکاشوند، ۱۳۹۵).

ب) نگرش حداکثری: در این نگرش، قدرت همه‌جانبه دفاعی در مقابل دشمن با نگاه حداکثری، پذیرفته شده است. این نگاه همواره بر قوی بودن در عرصه‌های مختلف دفاعی تأکید می‌ورزد. پژوهش پیش‌رو نگرش حداکثری را پذیرفته و معتقد است نگرش حداکثری یا به تعبیری «تزیاید قدرت دفاعی»، مورد تأکید آموزه‌های دین است. به‌خصوص در دورانی که دشمنان، با حداکثر توان خود، به اسلام تهاجم

کرده‌اند. امام خامنه‌ای قوی شدن نظام را از اهداف بزرگ خود می‌داند و آن را برگرفته از نسخه‌های بعثت و قرآن معرفی می‌کند (مقام معظم رهبری، ۱۳۹۹/۱/۳)؛ معظم‌له در جای دیگر می‌فرماید: «اینکه بعضی‌ها بیابند بگویند «فردای دنیا، فردای مذاکره است، فردای موشک نیست»، این حرف اگر از روی ناآگاهی گفته شده باشد، خب ناآگاهی است، اگر از روی آگاهی گفته شده باشد، خیانت است (مقام معظم رهبری، ۱۳۹۵/۱/۱۱). در پژوهش حاضر تلاش شده است با استناد به آیات، روایات، اقوال عالمان دینی به‌ویژه با تأکید بر نظرات مقام معظم رهبری، این ادعا اثبات شود.

پیش از شروع بحث لازم است دو نکته بیان شود. اول اینکه وقتی سخن از مزایای قدرت دفاعی در اسلام به میان می‌آید، منظور مزایای قدرت دفاعی در نظام جمهوری اسلامی نیز است؛ زیرا نظام جمهوری اسلامی ایران یک نظام برخاسته از دین اسلام است و مفتخر است که در قالب احکام دین و اسلام و قرآن می‌خواهد حرکت کند (مقام معظم رهبری، ۱۳۸۸/۶/۲۰). دوم اینکه وقتی گفته می‌شود این نگرش حداکثری با تأکید بر نظرات مقام معظم رهبری ارائه می‌شود، دیدگاه سایر عالمان دین و اسناد بالادستی نظام جمهوری اسلامی جهت استحکام بخشی نظرات معظم‌له از نظر دور داشته نمی‌شود.

۲-۴. پیشینه پژوهش

در بررسی‌های انجام شده، پژوهش‌هایی مرتبط با موضوع تحقیق حاضر یافت شد، که در ادامه به برخی از آنها اشاره می‌شود، از جمله: «تأثیر اقتدار دفاعی بر اقتدار سیاسی از دیدگاه امام خامنه‌ای»، اثر کلانتری (۱۳۹۶)؛ «سیاست دفاعی نظام جمهوری اسلامی ایران: بررسی اسناد کلان»، اثر قیصری و خضری (۱۳۹۵)؛ «مبانی و اصول دفاعی جمهوری اسلامی ایران از منظر قرآن کریم»، اثر یداللهی (۱۳۹۹)؛ «راهبردمادگی در برابر دشمن در خوانش آیه شصت سوره انفال»، اثر نگارش و جمالی زواره (۱۳۹۵). اگرچه هریک از پژوهش‌های یادشده به جنبه‌هایی از پژوهش حاضر اشاره دارند، اما هیچ‌کدام از آن‌ها به اهداف موردنظر در این پژوهش نپرداختند. از این‌رو، پژوهش حاضر در تلاش است به «بازیابی مبانی دینی مزایای قدرت دفاعی در نظام جمهوری اسلامی ایران با تأکید بر اندیشه امام خامنه‌ای» بپردازد. با این نگاه، پژوهش حاضر نسبت به پژوهش‌های پیشین دارای تفاوت‌های جدی است که امتیاز آن محسوب می‌شود.

۳. مبانی مزایای قدرت دفاعی

اصل قدرت دفاعی از مقوله فطری است (طباطبایی، ۱۳۹۰ق: ج ۹، ص ۱۱۵)؛ زیرا خدا همه

موجودات جهان از جمله انسان را به حسب شرایط به وسایل دفاعی مجهز کرده است تا در صورت نیاز از خود دفاع کنند و این مقوله‌ای است که عقل سلیم بشری نیز بر آن تأکید می‌کند. بنابراین، باید توجه داشت که دفاع از سرزمین، حیثیت، استقلال کشور و مانند آن از مقولات مقدس و مورد اتفاق همه انسان‌ها است و دستور به مقاومت و ایستادگی هرچه بیشتر در مقابل دشمن مختص مکتب اسلام نیست و هر امتی آن را مشروع و حق مسلم خود می‌داند. اما پرسش قابل طرح در اینجا آن است که مبانی دینی تزیاید قدرت همه‌جانبه دفاعی در نظام جمهوری اسلامی چه چیزهایی می‌باشند؟ پژوهش حاضر با صرف‌نظر از فطری‌انگاری مسئله دفاع، در تلاش است به مبانی دینی تزیاید اقتدار دفاعی در نظام جمهوری اسلامی بپردازد.

۳-۱. مبانی قرآنی

الف) قرآن در آیه‌ای می‌فرماید: «وَأَعِدُوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ وَمِنْ رِبَاطِ الْخَيْلِ تُرْهَبُونَ بِهِ وَعَدُوَّ اللَّهِ وَعَدُوَّكُمْ» (انفال: ۶۰)، «هر نیرویی در قدرت دارید، برای مقابله با آن‌ها [= دشمنان]، آماده سازید! و (همچنین) اسب‌های ورزیده (برای میدان نبرد)، تا به‌وسیله آن، دشمن خدا و دشمن خویش را بترسانید».

در این آیه شریفه نسبت به سه چیز تأکید جدی شده است. یکی قدرتمند شدن و قوی شدن که با واژه «مِنْ قُوَّةٍ» نشان داده می‌شود و نشان می‌دهد که هرچه توان دارید خودتان را در مقابل دشمن قوی کنید و آن نشان از اهمیت تزیاید قدرت در مقابل دشمن است. دیگری تهیه ابزار و ادوات لازم و به‌روز که با واژه «مِنْ رِبَاطِ الْخَيْلِ» فهمیده می‌شود و سوم اینکه فلسفه و راز توصیه به قوی شدن و تهیه ابزار و ادوات به‌خاطر ترساندن دشمن است (مقام معظم رهبری، ۱۳۹۸/۷/۲۱) که حالت بازدارندگی دارد و دشمن را به عقب می‌راند. همین ادعا مورد تأیید بسیاری از عالمان دینی نیز است. چنان‌که فیض کاشانی می‌گوید منظور از «مِنْ قُوَّةٍ» هر چیزی است که موجب قوی شدن می‌شود و از کتاب من‌لایحضره‌الفقیه نقل می‌کند: اگرچه این قوی شدن با «خضاب» کردن باشد (فیض کاشانی، ۱۴۱۵ق: ج ۲، ص ۳۱۱-۳۱۲). از این نگاه فهمیده می‌شود که نظر قرآن کریم بر افزایش و تزیاید قدرت دفاعی است.

نکته قابل توجه در این بحث عبارت است از اینکه منظور از قوی شدن و تهیه ابزار و ادوات در این آیه شریفه، ابتدا متعلق به دفاع نظامی است که از ظاهر کلام بسیاری از مفسران همین بر می‌آید (طوسی، بی‌تا: ج ۵، ص ۱۴۷؛ طبرسی، ۱۳۷۲: ج ۴، ص ۸۵۲؛ فخر رازی، ۱۴۲۰ق: ج ۱۵، ص ۴۹۹). اما به‌حسب تغییر ماهوی در دفاع، چنان‌که در موارد فراوانی دفاع سخت و نظامی جای خود را به دفاع نرم داده است؛ می‌توان

استنباط کرد که دلالت این آیه شریفه قابل سرایت به همه عرصه‌ها اعم از دفاع سخت مانند دفاع نظامی و دفاع نرم مانند دفاع علمی، فرهنگی، اقتصادی، سیاسی و مانند آن است. چنان‌که امام خامنه‌ای در رابطه با استدلال از آیه یادشده می‌فرماید: «در نگاه اول، ممکن است قوت نظامی به نظر برسد، لکن ظاهراً خیلی وسیع‌تر از دامنه‌ی قوت نظامی است. ابعاد قوت ابعاد وسیعی است؛ ابعاد اقتصادی دارد، قوت اقتصادی، قوت علمی، قوت فرهنگی، قوت سیاسی - که زمینه‌ساز قوت سیاسی، استقلال سیاسی است - و قوت تبلیغی. با گذشت زمان، عرصه‌های دیگری برای تقویت کشور و ملت به وجود می‌آید» (مقام معظم رهبری، ۱۳۹۹/۱/۳) با این وصف، از این آیه شریفه می‌توان در دو عرصه کلی یعنی عرصه جنگ سخت و عرصه جنگ نرم استدلال کرد و چنین توضیح داد:

(۱) به حسب دلالت آیه شریفه، لازم است در عرصه نظامی و دفاع سخت‌افزاری، افسران، درجه‌داران و سربازان نظامی، تکنیک‌ها و تاکتیک‌های رزمی جدید و به‌روز نظامی را به‌خوبی فرا بگیرند و قدرت دفاعی خود را ارتقاء دهند و خود را به ابزارهای روز و جدید جنگی مانند موشک‌های دوربرد و امثال آن مجهز نمایند؛ تا دشمنان از حیث نظامی، اندیشه تجاوزگری را در سر نپروراند (ر.ک.: طباطبایی، ۱۳۹۰: ج ۹، ص ۱۱۶). این نکته‌ای است که امام خامنه‌ای بر آن تأکید دارند و خطاب به سپاه پاسداران می‌فرمایند: «دائم بایستی مجموعه‌ی نظامی سپاه پاسداران انقلاب اسلامی در زمینه مسائل تاکتیکی و مسائل راهبردی و استراتژیکی، آمادگی و حرکت روزافزون و روبه‌پیش داشته باشد» (مقام معظم رهبری، ۱۳۹۸/۷/۲۱): معظم‌له در این جمله عبارت «حرکت روزافزون و روبه‌پیش» را به‌کار برده‌اند که معنای «تزاید» دارد. در اسلام دستور داده شده خود و فرزندان‌تان تا حد مهارت کامل، فنون اسب‌سواری و تیراندازی را آموزش ببینید؛ رازش این است که اسب‌دوانی و تیراندازی که در فقه شیعه از آن دو به «سبق» و «رمایه» یاد می‌شود، جزء فنون نظامی صدر اسلام بود. روشن است که منشأ و اصل قانون «سبق و رمایه»^۱، اصل «وَأَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ» است؛ به این معنا که شمشیر و نیزه و کمان و قاطر و اسب از نظر اسلام اصالت ندارند؛ آنچه اصالت دارد نیرومند شدن و تزاید قدرت در دفاع است. بنابراین، لازم است مسلمانان در هر عصر و زمانی به حسب نیاز آن زمان تا آخرین حد امکان از لحاظ قوای نظامی و دفاعی در برابر دشمن نیرومند

۱. در اصطلاح فقه، سبق و رمایه به عقد مسابقه، اسب‌سواری و تیراندازی به منظور آمادگی برای پیکار و جهاد با دشمنان اسلام گفته می‌شود.

باشند (مطهری، ۱۳۸۵: ج ۱۹، ص ۱۱۹).

(۲) به حسب دلالت آیه شریفه در عرصه جنگ نرم و غیرسخت، لازم است دانشمندان در عرصه رویارویی با علوم انسانی غیربومی و سکولار^۱، معرفت‌شناسی پوزیتیویستی^۲، اقتصاد، سیاست و فرهنگ لیبرالیستی^۳ و مانند آن تسلیم دشمن نشوند و تلاش کنند تا با ارتقای قوت و قدرت دفاعی که مصداق بارزشان تولید علم، فرهنگ و اقتصاد بومی اسلامی و مانند آن است، در مقابل دشمن بایستند و نظام اسلامی را از حمله و محاصره همه‌جانبه جنگ نرم دشمن نجات دهند. چنان‌که مقام معظم رهبری تصریح می‌کند که منظور از «وَأَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ» قوه معنوی، اقتصادی، علمی، اخلاقی و مانند آن است و فقط مختص قوه نظامی و جنگ سخت نیست (مقام معظم رهبری، ۱۳۹۵/۳/۲۵). با این نگرش، این سنخ از دفاع و مبارزه (یعنی از سنخ دفاع نرم) را می‌توان در دایره جهاد کبیر یا جهاد نرم‌افزاری قرار داد - که این سنخ از دفاع بیشتر از ناحیه غرب‌گراها مورد شبهه قرار می‌گیرند - و آن عبارت است از ایستادگی، مقاومت و عدم تبعیت همراه با آمادگی حداکثری در مقابل دشمن. چنان‌که آیه شریفه: «فَلَا تُطِعِ الْكَافِرِينَ وَجَاهِدْهُمْ بِهِ جِهَادًا كَبِيرًا» (فرقان: ۵۲) بر آن دلالت دارد. براساس دیدگاه امام خامنه‌ای و بسیاری از مفسران قرآن کریم ضمیر «بِهِ» به مصدر «فَلَا تُطِعِ» یعنی «عدم‌الاطاعه» بازمی‌گردد و در نتیجه معنای آیه این می‌شود که «از کافران اطاعت نکن و با اطاعت نکردن از آنان جهاد بزرگی کن» (خامنه‌ای، ۱۳۹۵/۳/۶؛ فیض‌کاشانی، ۱۴۱۸: ج ۲، ص ۸۷۱؛ سبزواری نجفی، ۱۴۰۶: ج ۵، ص ۱۵۵؛ طبرسی، ۱۴۱۲: ج ۳، ص ۱۴۲). با این فرض، منظور از «وَأَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ» در عرصه علوم انسانی این می‌شود که دانشمندان تمام توان و قوت خود را جهت تقابل با علوم انسانی سکولار، به‌کار گیرند و با تقویت بنیه علمی به تولید علوم انسانی اسلامی و دفاع از آن پردازند و در عرصه اقتصاد، دانشمندان به استنباط اقتصاد اسلامی از منابع دین پردازند و متولیان امر اقتصادی نیز با تقویت تولید داخلی دست رد به اقتصاد وارداتی و لیبرالیستی بزنند و در عرصه سیاست نیز با استفاده از مبانی دینی به تولید سیاست اسلامی پردازند تا در تصمیم‌گیری‌ها تابع استکبار نباشند. در عرصه فرهنگ و دیگر عرصه‌ها نیز چنین است. با توجه به انگیزه‌های دشمنان در عصر حاضر و روی آوردن آنان به جنگ نرم، اهمیت افزایش قدرت در عرصه جنگ نرم نه تنها

1. Secular
2. Positivism
3. Liberalism

کمتر از اهمیت افزایش قدرت در عرصه جنگ سخت نیست؛ بلکه اهمی‌تیش از آن بیشتر است. از این جهت باید مورد توجه بیشتری قرار گیرد.

با این اوصاف، می‌توان دریافت که هر قوم و یا نظامی - مانند نظام جمهوری اسلامی - که حامل فرهنگ و اندیشه ارزشی و الهی است اگر بخواهد بر آن فرهنگ و اندیشه استوار و مستدام باقی بماند، نیاز به فضایی دارد که دستیابی به آن فضا بدون تکیه بر قدرت و توانمندی دفاعی ممکن نیست و همین نشان می‌دهد که باید بر تزیید قدرت دفاعی همه‌جانبه تأکید ورزید و بر آن پافشاری کرد. چنان‌که امام خامنه‌ای می‌فرماید: «ما خودمان را قوی کنیم؛ قوی از لحاظ نظامی، قوی از لحاظ امنیتی، قوی از لحاظ سیاسی، قوی از لحاظ اقتصادی. از جهات مختلف خودمان را قوی کنیم که دشمن نتواند ضربه بزند؛ و آلا دشمنی او دشمنی ذاتی است. اینکه بعضی خیال کنند که اگر چنانچه ما یک قدم عقب رفتیم، یک کمی کوتاه آمدیم، آمریکایی‌ها دست از دشمنی برمی‌دارند، بسیار خطا است؛ خطای فاحشی است این فکر» (مقام معظم رهبری، ۱۳۹۸/۱۰/۱۸).

در مجموع می‌توان به این نتیجه دست یافت که آیه شریفه یادشده ترغیب به جنگ و درگیری با دشمن نیست؛ بلکه مشتمل است بر حفظ آمادگی همه‌جانبه برای رویارویی با دشمن و ایجاد رعب در دل دشمن که دشمن در تخلیش هم ننگجد که به مسلمانان ضربه بزند. نتیجه این می‌شود که باید دشمن را ترساند و خود را در عرصه‌های مختلف اعم از جبهه سخت و جبهه نرم تجهیز کرد تا فکر ضربه زدن به ذهن دشمن خطور نکند.

ب) در آیه دیگری آمده است: «وَلَنْ يَجْعَلَ اللَّهُ لِلْكَافِرِينَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ سَبِيلًا» (نساء: ۱۴۱)، «و خداوند هرگز بر [زبان] مؤمنان، برای کافران راه [تسلطی] قرار نداده است».

مقام معظم رهبری می‌فرماید: «برای امریکا، سیاست کور کردن نقطه‌ی امید جمهوری اسلامی، یک سیاست بسیار جدی است. ما در مقابل این، بایستی با تمام قوا مبارزه کنیم ... آن هم به صورت قرآنی‌اش؛ یعنی به همان صورت «وَلَنْ يَجْعَلَ اللَّهُ لِلْكَافِرِينَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ سَبِيلًا» این‌گونه؛ متعرضانه ... (مقام معظم رهبری، ۱۳۷۱/۵/۱۹)؛ زیرا این آیه شریفه هر نوع سلطه کفار بر مؤمنان را ممنوع اعلام می‌کند. با این فرض اگر دشمنان قصد داشته باشند در هر عرصه‌ای اعم از نظامی، فرهنگی، سیاسی، اقتصادی، علمی و مانند آن و یا تحمیل پذیرش قراردادهای و کنوانسیون‌های ضددینی و امثال آن، بر مسلمانان مسلط شوند و یا سخت‌گیری کنند، راهکار مسلمانان جهت برون‌رفت از این سلطه این است که باید براساس آیه یادشده در مقابل آن بایستند و حسب موارد به دفاع پردازند. حال سؤال این است که آیا دفاع حداقلی برای برون‌رفت از

سلطه احتمالی دشمن کفایت می‌کند؟ در پاسخ باید گفت دفاع حداقلی کافی نیست؛ بلکه باید حداکثری و حالت بازدارندگی داشته باشد. یعنی چنان قوی و مستدل باشد که دشمن از اهداف خود دست بردارد، در غیر این صورت سلطه‌پذیر خواهیم شد. راز «نفی سبیل کفار بر مؤمنین» را نبی مکرم اسلام (ص) چنین بیان می‌کند: «الْإِسْلَامُ يَغْلُو وَ لَا يُغْلَى عَلَيْهِ» (ابن بابویه، ۱۴۱۳ق، ج ۴: ص ۳۳۴)؛ اسلام برتری دارد و هیچ چیز بر آن برتری ندارد. با این فرض وقتی اسلام صاحب برتری است، نباید اجازه داد تا کفار بر آن مسلط شوند و این می‌طلبد که در مقابل سلطه‌گری دشمن باید مقتدرانه ایستاد و از اسلام و نظام اسلامی دفاع کرد.

بزرگان عرصه فقه با استفاده از همین آیه شریفه و روایت منقول از پیامبر (ص) قاعده «نفی سبیل» را استخراج کردند و در مباحث مختلف فقهی، هر جا به نوعی ولایت و سلطه کفار بر مسلمانان مطرح شود، با استناد به این قاعده نفی می‌کنند. از این مباحث نتیجه گرفته می‌شود که در مقابل قدرت‌طلبی و سلطه‌خواهی دشمن باید ایستاد و مبارزه کرد و این بستگی دارد به افزایش قدرت همه‌جانبه در مقابل دشمن. مقام معظم رهبری در فرازی از سخنان خود به تقویت مؤلفه و عناصر قدرت توصیه کرده‌اند (مقام معظم رهبری، ۱۳۹۷/۴/۹) که از واژه «تقویت» همان معنای «تزیاید» برداشت می‌شود. با این نگاه اگر نظام اسلامی در عرصه دفاع و مقابله با دشمن از قدرت کافی برخوردار باشد، دشمن توان سلطه‌گری را از دست می‌دهد.

ج) در آیه دیگر آمد است: «وَ كَأَيِّن مِّن نَّبِيٍّ قَتَلَ مَعَهُ رِبِّيُّونَ كَثِيرًا فَمَا وَهَنُوا لِمَا أَصَابَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَمَا ضَعُفُوا وَمَا اسْتَكَانُوا وَ اللَّهُ يُحِبُّ الصَّابِرِينَ» (آل عمران: ۱۴۶) و چه بسیار پیامبرانی که همراه او توده‌های انبوه، کارزار کردند و در برابر آنچه در راه خدا بدیشان رسید، سستی نورزیدند و ناتوان نشدند و تسلیم [دشمن] نگردیدند، و خداوند، شکیبایان را دوست دارد.

خداوند در این آیه، برای مجاهدان در مصاف با دشمن، چند صفت ذکر می‌کند: عدم سستی؛ عدم ضعف و عدم تسلیم. در این آیه سه واژه «وهن یعنی سستی»، «ضعف یعنی ناتوانی» و «کین یعنی خضوع» به کار رفته است (قرشی، ۱۳۷۱: ج ۷، ص ۱۵۶؛ ج ۴، ص ۱۸۳؛ ج ۶، ص ۱۷۳)، که به ظاهر شبیه هم هستند اما می‌توان «وهن» را به معنای «سستی در روحیه» و «ضعف» را به معنای «ناتوانی در ابزار» و «کین» را به معنای «تسلیم» دانست. با این تعبیر، اکنون این سوال مطرح می‌شود که این صفات سه‌گانه مطرح شده در آیه، با چه عواملی به دست می‌آید؟ بی‌تردید، افزایش قدرت نقش مهمی در رفع سستی در روحیه، رفع ضعف در ابزار و عدم تسلیم و در نهایت پیروزی بر دشمن دارد. این آیه دلالت بر این دارد که

مجاهدان حقیقی سرچشمه شکست در مقابل دشمن را به دیگران یا عوامل موهوم نسبت نمی‌دهند؛ بلکه آن را در خودشان جستجو می‌کنند و به فکر رفع نواقص و برطرف ساختن نقاط ضعف خود هستند (مکارم شیرازی، ۱۳۷۴: ج ۳، ص ۱۲۲). مقام معظم رهبری در این باره می‌فرماید: پیغمبران علاوه بر اینکه با زبان دعوت سخن می‌گویند، با بازوان و سرپنجهگان قدرتی که مجهز به سلاح هستند با زورگویان و قدرت‌طلبان فاسد، معارضه و مبارزه می‌کنند. پیغمبر اکرم (ص) وقتی به مدینه آمد و نظام اسلامی را تشکیل داد، آیات قرآن را بر مردم می‌خواند، به گوش دشمنان هم می‌رسانید؛ اما به این اکتفاء نمی‌کرد. کسانی که طرفدار عدالت هستند، در مقابل زورگویان و زیاده‌طلبان و متجاوزان به حقوق انسان‌ها باید خود را به قدرت مجهز کنند... و کأین من نبی قاتل معه ربیون کثیر» (مقام معظم رهبری، ۱۳۸۱/۷/۳۰).

معظم‌له در جایی دیگر در ذیل همین آیه، یادآور می‌شوند که دشمنان دین برای تضعیف جامعه اسلامی از شیوه‌های مختلف استفاده می‌کنند، ما نیز برای مقابله با آنان باید خودمان را با شرایط زمان، تطبیق دهیم (مقام معظم رهبری، ۱۳۸۸/۲/۲۳). باتوجه به اینکه یکی از شیوه‌های متداول دشمن، افزایش قدرت روزافزون است، بدیهی است، برای نظام اسلامی نیز یکی از مصداق‌های تطبیق با اقتضانات زمان، افزایش قدرت در مقابل دشمنان است. از این رو، مقام معظم رهبری ارتقاء قدرتمندی برای رفع سستی و ضعف در مقابل دشمن را یکی از وظایف حکومت اسلامی دانسته (مقام معظم رهبری، ۱۳۹۹/۱۲/۴)، در این باره می‌فرماید: عده‌ای که خودشان را قدرتمند می‌بینند و قدرتمند می‌دانند، می‌خواهند زورگویی کنند، باج‌گیری کنند، جمهوری اسلامی را به عقب‌نشینی وادار کنند؛ و جمهوری اسلامی عقب‌نشینی نخواهد کرد. ما به توفیق الهی و به کمک الهی آنچه را مصلحت کشور است، آنچه را نیاز کشور است، چه نیاز امروز کشور، چه نیاز آینده‌ی کشور، تا آنقدری که توان ما اجازه می‌دهد- که الحمدلله توانمان کم هم نیست؛ توان ملت ایران، ظرفیت ملت ایران زیاد است- تا آنجایی که می‌توانیم، ان‌شاءالله پیش خواهیم برد (مقام معظم رهبری، ۱۳۹۹/۱۲/۴).

۳-۲. مبانی روایی

در روایات اهل بیت (ع) درباره چگونگی مقابله با دشمن، دستوراتی قابل احصاء است که نتیجه عملی آن، تزاید قوا و افزایش آمادگی برای رویارویی با تهاجم‌کننده به اسلام می‌باشد. برای نمونه امام علی (ع) در حدیثی ناچیز انگاشتن و کوچک‌انگاری دشمن در عرصه‌های مختلف را نکوهیده، می‌فرماید: «لَا تَسْتَصْغِرَنَّ عَدُوًّا وَ إِنِّ ضَعْفَ (لیثی واسطی، ۱۳۷۶: ص ۵۱۸)؛ هرگز نباید دشمن را ضعیف شمرد هرچند

ضعیف باشد. به این دلیل که «کسی که از دشمن غفلت کند، حيله‌ها و کيدهای دشمن بيدارش خواهد ساخت» (تميمي آمدی، ۱۴۱۰ق: ص ۶۳۰) از این‌رو، زمانی انسان از حيله دشمن بيدار می‌شود و به هوش می‌آید که در چنگال او گرفتار شده است و گرفتار شدن در چنگال دشمن به خاطر غفلت و بی‌توجهی به آن، با عقل همخوانی ندارد. بنابراین، با نگاه به حدیث یادشده، تقابل و دفاع حداکثری در مقابل دشمن لازم است و از این جهت، تزاید قدرت دفاعی در مقابل دشمن امری معقول و مشروع است. از همین‌رو امام خامنه‌ای می‌فرماید: «هیچ عاقلی نیروی دفاعی خود را کنار نمی‌گذارد، بنابراین، باید قدرت دفاعی کشور را روزه‌روز استحکام بخشید» (مقام معظم رهبری، ۱۳۹۵/۶/۲۸).

در نگاه روایات اسلامی دشمن همیشه دشمن است و نباید از او غافل شد؛ خواه پس از صلح باشد یا قبل از آن. امام علی (ع) در نامه خود به مالک اشتر می‌فرماید: «الْحَدْرُ كُلُّ الْحَدْرِ مِنْ عَدُوِّكَ بَعْدَ صَلَاحِهِ فَإِنَّ الْعَدُوَّ رُبَّمَا قَارَبَ لِيَتَغَفَّلَ فَخُذْ بِالْحَزْمِ وَ اتَّهَمْ فِي ذَلِكَ حُسْنَ الظَّنِّ» (شريف الرضی، ۱۴۱۴ق: ص ۴۴۲)؛ زنهار، زنهار و سخت بر حذر باش از دشمنت پس از پذیرش صلح؛ زیرا دشمن گاهی نزدیک می‌شود که غافلگیر سازد. بنابراین، دوراندیشی را به کار گیر و در این موارد خوش بینی را متهم کن.

کلام امام علی (ع) به ما می‌فهماند که اگر در مسئله‌ای با دشمن مذاکره کردی که نتیجه‌اش صلح با او شد؛ در این صورت نمی‌توان به لبخند دشمن دلخوش و خوش بین شد و آسوده خوابید. بلکه باید به بازسازی و تزاید قدرت دفاعی بازدارنده پرداخت تا دشمن هیچ‌گاه نتواند تصمیم به سلطه‌گری بگیرد؛ زیرا دشمن هرگز دشمنی خود را محصور به مبارزه سخت و نظامی نمی‌کند؛ بلکه می‌تواند در عرصه‌های دیگر به مبارزه پردازد. امام خامنه‌ای در موضوع مذاکرات هسته‌ای و دستاوردهایی نسبی که از طریق این مذاکرات حاصل شده بود، به مسئولان وقت تذکر می‌دهند: اولاً؛ مراقبت شود که طرف مقابل تعهدات خود را به طور کامل انجام دهد. اظهارات برخی از سیاستمداران آمریکائی در این دو سه روز کاملاً موجب بدگمانی است ... رابعاً؛ همین اندازه دستاورد نیز در برابر جبهه‌ی استکبار و زورگو، بر اثر مقاومت و ایستادگی به دست آمده است. این را باید همه‌ی ما درسی بزرگ برای همه‌ی قضایا و حوادث در جمهوری اسلامی بدانیم. خامساً؛ بار دیگر تأکید می‌کنم که از خدعه و نقض عهد دولت‌های مستکبر به ویژه آمریکا در این مسئله و دیگر مسائل غفلت نشود (مقام معظم رهبری، ۱۳۹۴/۱۰/۲۹).

تأکید رهبر معظم انقلاب بر عدم غفلت در مقابل دشمن، حتی در زمان عقد قرارداد، وجوه مختلف دارد که افزایش توان دفاعی و تزاید قدرت نیز می‌تواند از وجوه این عدم غفلت باشد. چنان‌که با وجود

گذشت چند سال از قرارداد هسته‌ای، شاهدیم که دشمنان ملت ایران، بدعهدی کرده و خود را موظف به انجام تعهدات نمی‌دانند. بنابراین، موضوع پیشرفت کشور در سایه افزایش توان و قدرت داخلی، چه در زمان جنگ و چه در زمان صلح، موضوعی راهبردی در نظام جمهوری اسلامی ایران است.

امام علی(ع) در خیر دیگری می‌فرماید: «أَفَةُ الْقَوِيِّ اسْتِضْعَافُ الْخَصْمِ» (لیثی واسطی، ۱۳۷۶: ص ۱۸۲)؛ آفت قدرتمند، ضعیف شمردن دشمن است. به قطع لازمه ضعیف نشمردن دشمن پس از دشمن‌شناسی، افزایش قدرت همه‌جانبه و توان دفاعی در مقابل دشمن است.

۳-۳. مبانی عقلی

پیش از بیان مطالب این قسمت، لازم به یادآوری است که مراد از مبانی عقلی در نوشتار حاضر، استفاده از براهین عقلی مستفاد در علم فلسفه و منطق نیست؛ بلکه مراد، مراجعه به عقل عرفی و قابل فهم برای همگان است. بدین معنا که عقل، قادر است با چینش صحیح برخی آموزه‌های دینی در کنار هم، تزاید و ارتقاء قدرت حکومت دینی را استنباط کند که به نمونه‌هایی از آن‌ها اشاره می‌شود:

الف. دفاع از نظام اسلامی: در تبیین مبانی عقلی قدرت دفاعی نظام جمهوری اسلامی، پاسخ به یک پرسش لازم است و آن اینکه: ماهیت و سنخ نظام جمهوری اسلامی چیست که از نظر عقلی، دفاع همه‌جانبه از آن لازم است؟ در پاسخ به این پرسش می‌توان گفت از آنجایی که در رأس نظام جمهوری اسلامی، ولی فقیه جامع‌الشرایط به نیابت عام از امام معصوم(ع) وجود دارد و سازوکار اسلام در آن رعایت می‌شود، از این جهت می‌توان دریافت که نظام جمهوری اسلامی از مصادیق حکومت دینی محسوب می‌شود و ضرورت حکومت دینی نیز از مسائل کلام عقلی تلقی می‌گردد؛ زیرا حکومت دینی از افعال الهی است که توسط مآذونان از طرف خدا چه در زمان حضور امام(ع) و چه در زمان غیبت، به فعلیت می‌رسد (جوادی‌آملی، ۱۳۷۸: ص ۱۳۳-۱۳۴). این نکته‌ای است که الهی‌دانان و فیلسوفان سیاسی اسلام در طول تاریخ با تعبیر مختلف از ضرورت آن بحث کردند که از فحوای کلامشان برمی‌آید کارآمدترین حکومت‌ها، حکومتی است که براساس دین بنا شده باشد؛ چه در زمان حضور معصوم(ع) و چه در زمان غیبت باشد (فارابی، ۱۹۹۵م: ص ۱۷؛ طباطبایی، ۱۳۹۰ق: ج ۳، ص ۱۴۵؛ امام خمینی، ۱۳۷۹: ص ۲۷).

مقام معظم رهبری درباره اهمیت حکومت دینی در عصر غیبت نکته زیبایی دارد و می‌فرماید: «آنچه در مورد محتوای این جمله تاریخی و شریف و پرمغز «مَنْ كُنْتُ مَوْلَاهُ فَهَذَا عَلِيٌّ مَوْلَاهُ» بایستی بیان بشود [اینکه] غیر از نصب امیرالمؤمنین(ع) به خلافت و امامت بعد از نبی اکرم و وصایت پیغمبر یک مضمون

مهم دیگری در این بیان وجود دارد که نباید مورد غفلت قرار بگیرد و آن، پرداختن اسلام به امر حکومت و امر سیاست امت و اهمیت این موضوع از نظر اسلام است» (مقام معظم رهبری، ۱۳۹۳/۷/۲۱).

با این اوصاف، می‌توان دریافت که نظام جمهوری اسلامی از سنخ حکومت دینی مأذون از طرف خدا است و به‌سادگی تثبیت نشده، بلکه با تقدیم هزاران شهید پایدار مانده است. از این جهت، حفظ این نظام اسلامی از بزرگ‌ترین معروف‌ها محسوب می‌شود (مقام معظم رهبری، ۱۳۹۴/۱/۱). چنان‌که معظم‌له دفاع از نظام جمهوری اسلامی را دفاع از اسلام می‌داند (مقام معظم رهبری، ۱۳۸۸/۱۱/۶). امام خامنه‌ای فلسفه دفاع از نظام اسلامی را این می‌داند که: «جبهه‌ی بزرگی از دشمنان خبیث در مقابل نظام اسلامی قرار دارند که هدف همه آن‌ها نابودی یا از درون تهی کردن جمهوری اسلامی است و هرگونه تلاش برای زمین‌گیر کردن دشمن در تضعیف نظام، درواقع همان تقرب به درگاه الهی است» (مقام معظم رهبری، ۱۳۹۶/۱/۲۱).

بنابراین، دفاع از نظام اسلامی در ردیف و همسان با دفاع از آموزه‌های دین بوده و ضرورت عقلی پیدا می‌کند (ساعدی، ۱۴۲۶ق: ص ۶۵). امام خامنه‌ای درباره ضرورت دفاع از نظام اسلامی می‌فرماید: «این نظام براساس اسلام، براساس دین، براساس تفکرات اسلامی ناب به‌وجود آمده ... الان علیه جمهوری اسلامی جبهه تشکیل شده؛ ... از بیشترین ابزارها و وسیع‌ترین و سریع‌ترین ابزارها علیه جمهوری اسلامی دارند استفاده می‌کنند؛ جمهوری اسلامی [هم] باید خودش را آماده کند؛ از همه ابزارها استفاده کند ... [دشمن] از مذاکره استفاده می‌کند، از مبادلات اقتصادی استفاده می‌کند، از تحریم اقتصادی استفاده می‌کند، از تهدید به جنگ و سلاح استفاده می‌کند؛ در مقابل همه این‌ها بایستی نیروی دفاعی داشت (مقام معظم رهبری، ۱۳۹۵/۱/۱۱). معظم‌له با تأکید بر استفاده همه ظرفیت‌ها برای مقابله با دشمن، شرط اصلی این مقابله را قدرت دفاعی دانسته، بیان می‌دارند: «اگر چنانچه نظام جمهوری اسلامی دنبال علم برود، دنبال فتاوری برود، دنبال مذاکره سیاسی برود، دنبال کارهای گوناگون تجاری و اقتصادی برود - که همه‌ی این‌ها لازم است - اما قدرت دفاعی نداشته باشد، توانایی دفاع کردن نداشته باشد، ... خوب اگر شما امکان دفاع نداشته باشید، مجبورید عقب‌نشینی کنید (مقام معظم رهبری، ۱۳۹۵/۱/۱۱).

حاصل آنکه وقتی اصل دفاع از نظام اسلامی یک مسئله لازم و ضروری شناخته شد؛ عقل حکم می‌کند که نباید به حداقل قدرت و قوت دفاعی اکتفاء کرد. بلکه لازم است قدرت دفاع را به حداکثر رساند تا در حوزه‌های مختلف باعث بازدارندگی دشمن شود و این نکته‌ای است که عقل همگان، می‌تواند آن را ادراک کند.

ب. مهدویت‌گرایی و امید به آینده: یکی از باورهای متقن مذهب شیعه، امید به آینده‌ای درخشان و سعادت‌مند با پیروزی نهایی صالحان بر ستمکاران و جباران، و اعتقاد به وجود امام زمان (عج) و ظهور حتمی آن حضرت جهت تأسیس حکومت عدل و حق، و گسترش عدالت و امنیت در سرتاسر جهان است (مکارم شیرازی، ۱۳۸۶: ص ۲۶۰-۲۸۷). پیامبر (ص) فرمود: «لَوْ لَمْ يَبَقَ مِنَ الدُّنْيَا إِلَّا يَوْمٌ وَاحِدٌ لَطَوَّلَ اللَّهُ ذَلِكَ الْيَوْمَ حَتَّى يُخْرِجَ رَجُلًا مِنْ أَهْلِ بَيْتِي يَمْلَأُ الْأَرْضَ عَدْلًا كَمَا مُلِئَتْ ظُلْمًا وَ جَوْرًا» (طوسی، ۱۴۱۱ق: ص ۱۸۰) اگر از عمر دنیا جز يك روز نمانده باشد، خداوند آن روز را چندان طولانی می‌گرداند، تا مردی از خاندان من قیام کند و زمین را پر از عدل و داد نماید، چنان‌که پر از ظلم و ستم شده باشد.

در فرهنگ شیعی، ظهور حضرت مهدی (عج) یک موضوع جهانی است. چنان‌که مقام معظم رهبری در این‌باره می‌فرماید: در زیارت آل‌یاسین وقتی خصوصیات آن بزرگوار را بیان می‌کنید، یکی از برجسته‌ترین آن‌ها این است؛ «الذی يَمْلَأُ الْأَرْضَ عَدْلًا وَ قِسْطًا كَمَا مُلِئَتْ جَوْرًا وَ ظُلْمًا». بنابراین، انتظار این است که او همه عالم - نه یک نقطه - را سرشار از عدالت کرده و قسط را در همه‌جا مستقر کند. در روایاتی هم که درباره آن بزرگوار وجود دارد، همین معنا اتخاذ می‌شود. بنابراین، انتظار منتظران مهدی موعود، در درجه اول، انتظار استقرار عدالت است (مقام معظم رهبری، ۱۳۸۱/۷/۳۰).

از این‌رو، نیاز است تا در جهان آمادگی‌هایی حاصل آید که بدون حصول آن‌ها، آرزوی عاشقان دولت حق، برآورده نخواهد شد. این آمادگی‌ها عبارتند: آمادگی فکری و فرهنگی، آمادگی اجتماعی و آمادگی فن‌آورانه و ارتباطی (مکارم شیرازی، ۱۳۸۶: ص ۸۰-۸۵). با این وصف، بر حکومت اسلامی، ضروری است تا آمادگی‌های یادشده، برای تحقق این باور عمیق را ایجاد کند. یکی از راه‌های وصول به این امر مهم، تزاید و افزایش قدرت و امکانات لازم برای ایجاد چنین تحولی است. حاصل آنکه از منظر عقل، ایجاد آمادگی برای ظهور امام مهدی (عج) که یکی از باورهای بنیادین شیعه است، نیاز به تزاید قدرت در حکومت اسلامی دارد. امام خامنه‌ای در مراسم سالگرد تولد امام زمان (عج) به‌خوبی این موضوع را مورد اشاره قرار داده، می‌فرماید: درس دیگری که اعتقاد به مهدویت و جشن‌های نیمه شعبان باید به ما بدهد، این است: عدالتی که ما در انتظار آن هستیم - عدالت حضرت مهدی (عج) که مربوط به سطح جهان است - با موعظه و نصیحت به دست نمی‌آید؛ ... استقرار عدالت، ... در همه بخش‌های دنیا، احتیاج به این دارد که مردمان عادل و انسان‌های صالح و عدالت‌طلب، قدرت را در دست داشته باشند و با زبان قدرت با زورگویان حرف بزنند ... هرچه این قدرت بتواند خود را مستقرتر و پایدارتر کند، نظم ظالمانه و شیطانی دنیا بیشتر تهدید می‌شود (مقام معظم رهبری، ۱۳۸۱/۷/۳۰).

نکته قابل تأمل اینکه معظم‌له در همین مراسم دعایی می‌کنند که اهمیت تزیاید قدرت برای رسیدن به جامعه مهدوی را آشکار می‌نماید: پروردگارا ملت ما را سرافراز کن؛ جوانان ما را حفظ کن؛ دل‌های همه ملت ما را به نور معرفت خود نورانی کن. پروردگارا! قدرت این ملت را روزه‌روز بیشتر کن؛ قلب مقدس ولی‌عصر را از ما راضی کن؛ همه ما را شایسته سربازی آن بزرگوار قرار بده و روح مطهر امام خمینی و شهدای بزرگوار را با اولیایت محشور فرما (مقام معظم رهبری، ۱۳۸۱/۷/۳۰).

۴. نتیجه‌گیری

۱. هر نظام و حکومتی که بخواهد به استقلال و تمامیت ارضی خود پایبند باشد و تحت سلطه هیچ قدرت بیگانه‌ای نباشد، به‌ناچار باید بر قوی شدن خود اصرار ورزد و به تزیاید قدرت دفاعی خود در همه عرصه‌ها بکوشد و نظام جمهوری اسلامی ایران در این ماجرا قطعاً مستثنی نیست و عقل سلیم همواره بر آن حکم می‌کند و جای هیچ تردیدی نیست.
۲. آنگاه که در منابع دین بحث از تزیاید قدرت دفاعی به میان کشیده می‌شود؛ منظور انحصار تزیاید قدرت در عرصه دفاع سخت و نظامی نیست؛ بلکه شامل تزیاید قدرت در عرصه نرم نیز می‌باشد.
۳. تبیین و تحلیل عقلانی منابع دین ما را به این نتیجه می‌رساند که قوی شدن و تجدیدقوا در عرصه دفاع همه‌جانبه در نظام اسلامی، لازم است و به‌حسب نیاز باید به ابزار دفاعی روز مجهز شد تا باعث بازدارندگی دشمن شود و هرگز نباید دشمن را کوچک و ضعیف شمرد؛ اگرچه دشمن کوچک باشد.
۴. با تحلیل مبانی قرآنی، روایی و عقلی، روشن گردید که فرضیه مخالف این پژوهش مبنی بر نگرش حداقلی به قدرت دفاعی، باطل و ناصواب است.

منابع

قرآن کریم.

نهج البلاغه.

- ابن بابویه، محمد بن علی (۱۴۱۳ق). من لایحضره الفقیه. قم: انتشارات اسلامی، ج ۴.
بخشایشی اردستانی، احمد (۱۳۷۶). اصول علم سیاست. تهران: آوای نور.
ترکاشوند، حبیب (۱۳۹۵). تحلیل سیاسی، سخنان اویاما راز صراحت کلام رهبر انقلاب در مقابل تئوت هاشمی را بر ملا کرد. قابل دسترس در: <https://www.farsnews.ir/news/1395011000050>
- تمیمی آمدی، عبدالواحد بن محمد (۱۴۱۰ق). غرر الحکم و درر الکلم. قم: دارالکتاب الاسلامی.
جوادی آملی، عبدالله (۱۳۷۸). ولایت فقیه ولایت فقاها و عدالت. قم: مرکز نشر اسراء.
خامنه‌ای، سید علی (۱۳۹۴/۱/۱). بیانات در حرم مطهر رضوی. قابل دسترس در: <https://farsi.khamenei.ir/speech?nt=2&year=1394>
- خامنه‌ای، سید علی (۱۳۹۶/۵/۱۲). بیانات در مراسم تنفیذ حکم دوازدهمین دوره ریاست جمهوری اسلامی ایران. قابل دسترس در: <https://farsi.khamenei.ir/newspart-index?tid=9830>
- خامنه‌ای، سید علی (۱۳۹۸/۱۰/۱۸). بیانات در دیدار با مردم قم. قابل دسترس در: <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=44628>
- خامنه‌ای، سید علی (۱۳۷۱/۵/۱۹). بیانات در جمع مسئولان وزارت امور خارجه و سفرا و کارداران جمهوری اسلامی ایران. قابل دسترس در: <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=19525>
- خامنه‌ای، سید علی (۱۳۸۸/۶/۲۰). بیانات در نماز جمعه تهران. قابل دسترس در: <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=8033>
- خامنه‌ای، سید علی (۱۳۹۶/۱/۲۱). بیانات در دیدار نوروزی جمعی از مسئولان کشور. قابل دسترس در: <https://farsi.khamenei.ir/news-content?id=36176>
- خامنه‌ای، سید علی (۱۳۹۶/۱/۲۱). بیانات در دیدار نوروزی جمعی از مسئولان کشور. قابل دسترس در: <https://farsi.khamenei.ir/news-content?id=36176>
- خامنه‌ای، سید علی (۱۳۹۳/۷/۲۱). بیانات در دیدار اقشار مختلف مردم به مناسبت عید غدیر. قابل دسترس در: <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=27896>
- خامنه‌ای، سید علی (۱۳۹۸/۷/۲۱). بیانات در مراسم دانش آموزی دانشگاه امام حسین (ع). قابل دسترس در: <https://farsi.khamenei.ir/newspart-index?sid=8&npt=7&aya=60>
- خامنه‌ای، سید علی (۱۳۸۸/۲/۲۳). بیانات در مراسم مشترک نیروهای مسلح استان کردستان. قابل دسترس در: <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=6913>

- خامنه‌ای، سید علی (۱۳۹۵/۳/۲۵). *بیانات در دیدار مسئولان نظام*. قابل دسترس در:
<https://farsi.khamenei.ir/newspart-index?sid=8&npt=7&aya=60>
- خامنه‌ای، سید علی (۱۳۹۵/۶/۲۸). *بیانات در دیدار فرماندهان سپاه پاسداران انقلاب اسلامی*. قابل دسترس در:
<https://farsi.khamenei.ir/news-content?id=34389>
- خامنه‌ای، سید علی (۱۳۹۴/۱۰/۲۹). *پاسخ به نامه رئیس جمهور وقت (حسن روحانی)*. قابل دسترس در:
<https://dana.ir/news/619002.html>
- خامنه‌ای، سید علی (۱۳۹۹/۱/۳). *بیانات در آغاز سال ۱۳۹۹*. قابل دسترس در:
<https://farsi.khamenei.ir/newspart-index?sid=8&npt=7&aya=60>
- خامنه‌ای، سید علی (۱۳۸۱/۷/۳۰). *بیانات در دیدار اقشار مردم به مناسبت عید نیمه شعبان*. قابل دسترس در:
<https://farsi.khamenei.ir/newspart-index?id=3149&nt=2&year=1381&tid=1346>
- خامنه‌ای، سید علی (۱۳۹۹/۱۲/۴). *بیانات در دیدار اعضای مجلس خبرگان رهبری*. قابل دسترس در:
<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=47396>
- خامنه‌ای، سید علی (۱۳۸۸/۱۱/۶). *بیانات در دیدار با مردم مازندران در سالگرد حماسه ششم بهمن*. قابل دسترس در:
<https://farsi.khamenei.ir/newspart-index?tid=2028>
- خامنه‌ای، سید علی (۱۳۸۸/۱۲/۶). *بیانات در دیدار اعضای مجلس خبرگان رهبری*. قابل دسترس در:
<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=8988>
- خامنه‌ای، سید علی (۱۳۹۵/۳/۶). *بیانات در دیدار رئیس و اعضای مجلس خبرگان رهبری*. قابل دسترس در:
<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=33198>
- خامنه‌ای، سید علی (۱۳۸۱/۹/۷). *بیانات در دیدار جمعی از دانشجویان*. قابل دسترس در:
<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=3156>
- خامنه‌ای، سید علی (۱۳۹۷/۴/۹). *بیانات در مراسم دانش‌آموختگی دانشجویان دانشگاه امام حسین (ع)*. قابل دسترس در:
<https://farsi.khamenei.ir/print-content?id=40055>
- خامنه‌ای، سید علی (۱۳۹۵/۱/۱۱). *بیانات در دیدار جمعی از مداحان اهل بیت (ع)*. قابل دسترس در:
<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=32740>
- خمینی، سید روح‌الله (۱۳۷۹). *ولایت فقیه*. تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی.
 ساعدی، شاکر عطیه (۱۴۲۶ق). *المعاد الجسمانی*. قم: مرکز العالمی للدراسات الاسلامیه.
 سبزواری نجفی، محمد بن حبیب‌الله (۱۴۰۶ق). *الجدید فی تفسیر القرآن*. بیروت: دارالتعارف، ج ۵.
 سریع‌القلم، محمود (۱۳۷۲). *عقلانیت و آینده توسعه‌یافتگی ایران*. تهران: مرکز پژوهش‌های علمی و مطالعات استراتژیک خاورمیانه.
 طباطبایی، سید محمدحسین (۱۳۹۰ق). *المیزان*. بیروت: مؤسسه الاعلمی، ج ۹، ۳.
 طبرسی، فضل بن حسن (۱۳۷۲). *مجمع البیان*. تهران: ناصرخسرو، ج ۴.

- طبرسی، فضل بن حسن (۱۴۱۲ق). *تفسیر جوامع الجامع*. قم: مرکز مدیریت حوزه، ج ۳.
- طوسی، محمد بن حسن (۱۴۱۱ق). *الغیبه*. قم: دارالمعارف الإسلامية.
- طوسی، محمد بن حسن (بی تا). *التبیان فی تفسیر القرآن*. بیروت: داراحیاء التراث العربی، ج ۵.
- عمید زنجانی، عباسعلی (۱۳۶۶). *فقه سیاسی*. تهران: امیرکبیر، ج ۱.
- عمید، حسن (۱۳۶۴). *فرهنگ فارسی عمید*. تهران: امیرکبیر، ج ۱.
- فارابی، ابونصر محمد (۱۹۹۵م). *آراء اهل المدینه الفاضله*. بیروت: دارالمشرق.
- فخر رازی، محمد بن عمر (۱۴۲۰ق). *التفسیر الکبیر*. بیروت: داراحیاء التراث العربی، ج ۱۵.
- فیض کاشانی، محمد بن شاه مرتضی (۱۴۱۵ق). *تفسیر الصافی*. تهران: مکتبه الصدر، ج ۲.
- فیض کاشانی، محمد بن شاه مرتضی (۱۴۱۸ق). *الاصفی فی تفسیر القرآن*. قم: مرکز النشر التابع لمکتب الاعلام الاسلامی، ج ۲.
- قرشی، علی اکبر (۱۳۷۱). *قاموس قرآن*. تهران: دارالکتب الاسلامیه، ج ۶-۷، ۴.
- قیصری، نورالله؛ خضری، احسان (۱۳۹۵). *سیاست دفاعی نظام جمهوری اسلامی ایران: بررسی اسناد کلان. رهیافت انقلاب اسلامی، سال ۱۰، شماره ۳۷: ص ۵۷-۷۴.*
- کلانتری، فتح الله (۱۳۹۶). *تأثیر اقتدار دفاعی بر اقتدار سیاسی از دیدگاه امام خامنه ای. سیاست دفاعی، سال ۲۵، شماره ۹۸: ص ۳۹-۶۱.*
- لشی واسطی، محمد بن علی (۱۳۷۶). *عیون الحکم و المواعظ*. قم: دارالحديث.
- مطهری، مرتضی (۱۳۸۵). *مجموعه آثار*. تهران: صدرا، ج ۱۹.
- مکارم شیرازی، ناصر (۱۳۸۶). *حکومت جهانی مهدی (ع)*. قم: نسل جوان.
- مکارم شیرازی، ناصر (۱۳۷۴). *تفسیر نمونه*. تهران: دارالکتب الإسلامية، ج ۳.
- نگارش، حمید؛ جمالی زواره، زهره (۱۳۹۵). *راهبرد آمادگی در برابر دشمن در خوانش آیه شصت سوره انفال. علوم سیاسی، سال ۱۹، شماره ۷۵: ص ۱۰۲-۱۲۱.*
- یداللهی، رضا (۱۳۹۹). *مبانی و اصول دفاعی جمهوری اسلامی ایران از منظر قرآن کریم. مطالعات دفاعی استراتژیک، سال ۱۸، شماره ۷۹: ص ۳۱۱-۳۳۰.*